

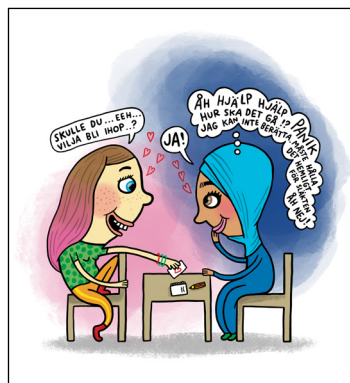
Samtycke och relationer

– samtycke, jämställdhet, hedersförtryck och porr

med Maria Dufva

Foto: Gustav Kaiser

Illustrationer: Jojo Falk

Tema

Samtycke

Illustration: Jojo Falk

Samtycke

Att samtycka betyder att godkänna. Det är kanske världens viktigaste ord att förstå, speciellt när du blir nyfiken på någon, förtjust, kär eller tycker om någon och känner starkt att du vill ha fysisk kontakt med en person. Att förstå vad ordet samtycke betyder kommer att ge dig en kunskap som du kommer att ha nytta av i hela ditt liv. Det är viktigt för att ha koll på att du är schysst och behandlar andra bra i alla situationer.

Du kan antingen ge samtycke eller inte ge samtycke genom att till exempel säga ja eller nej. Samtycke kan ändras, ibland vill du ha fysisk kontakt och helt plötsligt kanske du inte vill det – och det är helt ok att ändra sig! Därför måste vi alla stämna av varje gång vi har fysisk kontakt med någon. Bara för att det var okej med fysisk kontakt förra gången betyder det inte att det är okej nu, den här gången. Är du det minsta osäker på vad någon vill är det bästa att fråga.

Du ska även känna efter så att du samtycker med dig själv. Du ska inte göra saker eller ha fysisk kontakt med någon om du inte själv vill, bara för att göra någon annan glad eller för att andra tjuatar.

Integritet kan beskrivas som det som är du, dig och ditt. Alla har olika integritet. En del älskar fysisk kontakt, medan andra tycker det är obehagligt. Vissa berättar allt om sig själva, medan andra är mer privata. Det finns inget rätt eller fel. Det gäller att respektera varandra för våra olikheter och att du känner efter själv, hur du vill göra med din integritet.

Kroppslig integritet kan beskrivas som dina kroppsliga gränser. Du får bestämma vad du gör med din kropp och ingen annan har rätt att bestämma. Ibland kan du dock inte helt bestämma över din kroppsliga integritet, till exempel kan det handla om läkarbesök efter att du skadat dig.

Om du inte stämmer av med andra kan du gå över gränsen för vad dom tycker känns ok. Det kan handla om att fläta någons hår eller massera axlarna. Vill du vara schysst och göra rätt frågar du "Vill du att jag flätar ditt hår?" eller "Vill du ha massage på axlarna?" istället för att bara börja utan att fråga.

Du märker på kroppsspråket om den andra personen är bekväm eller obekvä. Det är ditt ansvar att kolla av att den andra verkligen vill. Det räcker inte med att tro att någon vill det du vill. Samtycke kan uttryckas med ord, med kroppsspråk och med blickar.

JA-signaler: Personen har ögonkontakt, ler, låter positiv, är vänd emot dig och kroppsspråket visar att personen vill det du vill.

NEJ-signaler: Personen tittar ned eller bort, vänder sig bort, känns obekvä, låter tveksam eller säger inget alls och det känns med hela kroppsspråket att personen inte vill.

Maria tipsar!

Du har inget att förlora på att fråga om någon vill. Det är inte schysst att tjata för att få sin vilja fram. Det är fel att muta, skrämmas eller hota.

Case 1

Alla i Nicos familj är kramiga, men det är inte Nico. Mamma vill hålla i handen hela tiden och farmor och farfar vill kramas länge när de träffas. Det känns jobbigt i kroppen, liksom kryper under huden, men Nico vill inte vara otrevlig och göra någon ledsen. Så Nico håller handen tills det är alldeles kladdigt av svett och kramas fast farfars skägg sticks och farmor luktar gammalt kaffe ur munnen. Nico håller andan och hårdar ut och längtar efter att få tvätta händerna, men funderar samtidigt på hur allt detta jobbiga ska kunna undvikas framöver.

Diskussionsfrågor

- Vem bestämmer hur man gör när man hälsar?
- Gillar alla att kramas? Varför/varför inte?
- Hur kan vi hälsa på varandra på olika sätt?
- Varför kan det kännas så svårt eller fel att inte krama familjemedlemmar eller släkt?
- Hur kan man undvika att känna sig otrevlig när man inte vill kramas?

Maria kommenterar

Om du inte vill kramas eller ha annan fysisk kontakt, hälsa med en fist-bump eller en high-five istället.

Om någon blir irriterad eller besviken på att du inte vill kramas, hålla handen eller sitta i knät, behöver du fundera på varför den personen blir besviken. Du har rätt till din integritet och behöver inte göra andra nöjda och glada. Farmor kanske hade längtat efter en kram med dig, men måste respektera om du inte vill kramas.

Säg aldrig att någon är tråkig eller förstör bara för att personen inte vill kramas eller göra det du vill.

Case 2

Alex och Mika är ihop och går i samma klass. En dag när Alex går förbi Mika som står med några andra klasskompisar känner Alex att någon greppar tag i rumpan. Alex vänder sig om och alla skrattar och pekar på Mika som bara flinar. På kvällen berättar Alex för sina föräldrar. Mamma säger att det hände henne också, att andra tafsade på hennes kropp och att det var jobbigt. Pappa säger att Mika säkert inte ville något illa och att det kanske är så Mika visar sin kärlek för Alex? Mika verkar ju så snäll och att Alex kanske fattade allt fel?

Diskussionsfrågor

- Varför svarade Alex föräldrar så som de gjorde och hur tycker du att Alex föräldrar skulle ha svarat?
- Mika greppar tag i Alex rumpa. Varför gjorde Mika så? Kan det vara för att imponera på klasskompisar? Fick grupstrycket Mika att göra så?
- Hur ska Alex göra med Mika nu?
- Om du varit en av dom som såg vad Mika gjorde, vad hade du gjort där och då?
- Är den som berättar för en vuxen en tjallare/golare/skvallerbytta/snitch? Eller är den som berättar en schysst kompis som står upp för den som utsatts?

Maria kommenterar

Ingen får ta på andras privata kroppsdelar utan samtycke. Barn under 15 år är särskilt skyddade i lagstiftningen.

Ingen får kränka barns sexuella integritet. Varken fysiskt eller genom att skicka eller dela nakenbilder eller nakenfilmer. Ingen får skriva något sexuellt till barn.

Om du ser eller hör att någon kränker någon annan är det schysstaste att du säger ifrån. Det kan vara svårt och kräva enormt mod, men det är alltid rätt att säga ifrån när någon behandlas illa.

Fundera på vad du skulle vilja att andra gjorde om det var du som blev utsatt för något liknande eller annat som kan kännas kränkande för dig.

Samtycke kan förmedlas med ord, med kroppsspråk och med blickar. Det är ditt ansvar att kolla av att den andra verkligen vill och inte säger ok av fel anledningar.

Case 3

Lo blev överlycklig när mentorn på måndagsmorgonen frågade om Lo ville sitta bredvid den nya eleven och när Charlie kom in i klassrummet kände Lo en massa pirr i magen. Dagarna gick och det blev fredag kväll och dags för klassens disco. Alla dansade hela kvällen. När discot var slut stod Lo och Charlie kvar utanför. Plötsligt pussade Lo Charlie på munnen. Lo märkte att det inte blev helt rätt eftersom Charlie backade undan och mumlade "hej då" och gick därifrån.

Diskussionsfrågor

- Hur vet du om någon vill det du vill?
- Är det stelt eller schysst att fråga?
- Hur ska du i så fall fråga?
- Hur skulle du göra om detta hände dig? Om du var Lo? Om du var Charlie?
- Vad tycker du att Lo ska göra nu?

Maria kommenterar

Det är viktigt att du känner efter så att du själv verkligen vet vad du vill och att du samtycker till det som händer. För det är kanske inte så att du alltid vet vad du vill? Ibland kan du behöva lite tid på dig för att hinna känna efter.

JA-känslor är samma känslor som när en kompis frågar dig om du vill göra något du verkligen gillar. Du blir glad och att du tvekar inte en sekund på att säga JA! Det kan kännas pirrigt i magen och kroppen och du vill göra det direkt. JA-känslan är ljus, glad och härlig.

Dina NEJ-känslor är motsatsen till JA-känslor. NEJ-känslan kan kännas som obehaglig, läskig eller gråtig och du kan reagera med att du blir ledsen eller arg. Ofta känns det jobbigt i kroppen bara du tänker på det.

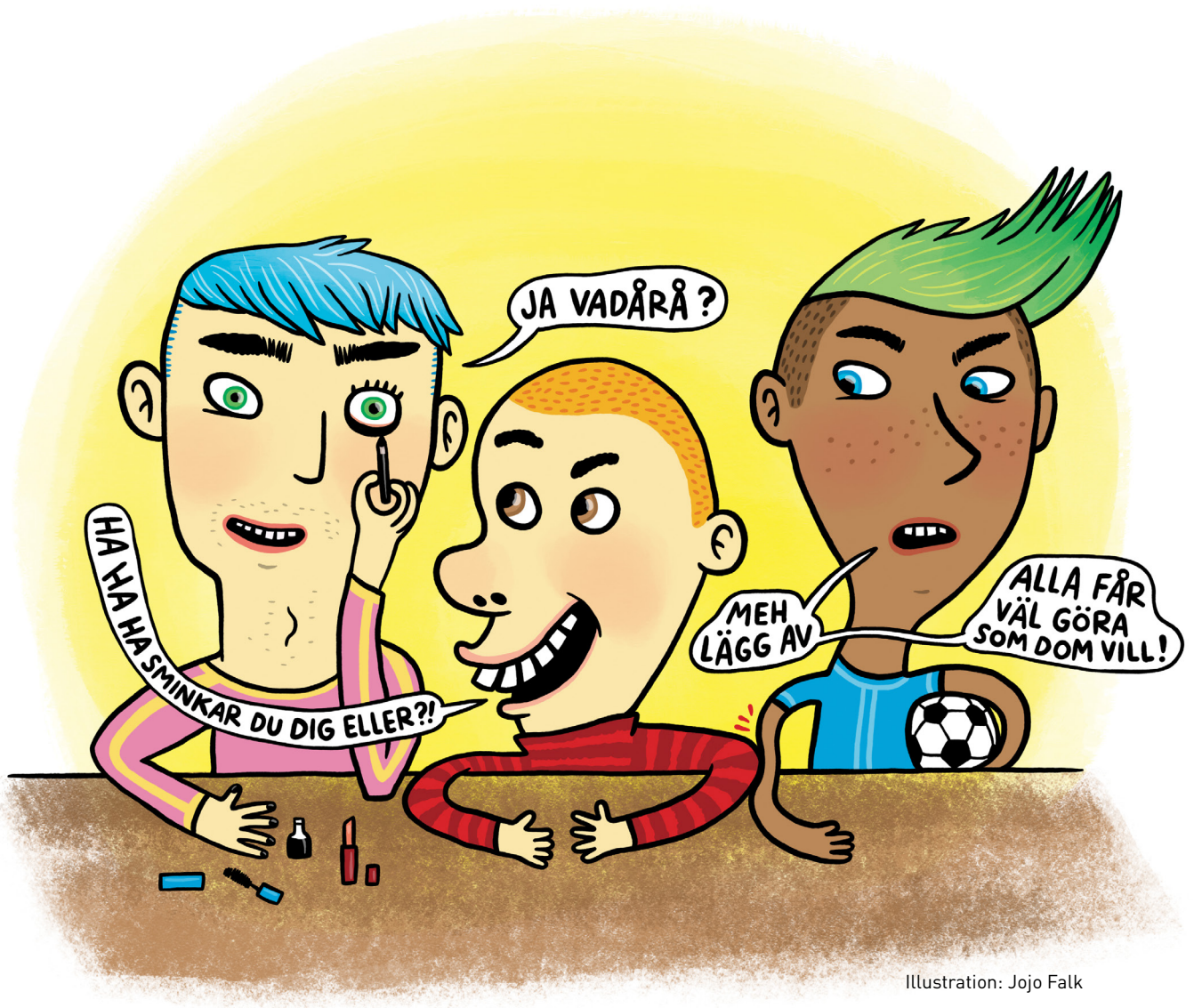

Illustration: Jojo Falk

Tema

Jämställdhet

Jämställdhet

Jämställdhet handlar om att alla ska behandlas lika, oavsett om du är tjej eller kille. Kvinnor och män ska ha lika mycket rätt och makt till att kunna påverka och forma sina liv. Oavsett vilket kön du har ska du kunna leva ditt liv utan att behöva känna dig begränsad just på grund av din könstillhörighet.

Det är viktigt att komma ihåg att det finns personer som inte känner sig, eller identifierar sig, som just "man" eller "kvinna". Däremot har vi i den svenska lagen endast två kön – kvinna och man. Det kallas juridiska kön. Just den här texten om jämställdhet talar om "tjejer" och "killar" för att det ska bli tydligare, men jämställdhet handlar om att alla, oavsett kön, ska känna sig inkluderade.

När man pratar om jämställdhet brukar man också utgå från tjejer och killar som två grupper, men alla lever ju inte samma liv bara för att de tillhör samma kön. Alla tjejer vill till exempel inte göra karriär och bli chefer på stora företag, men de tjejer som vill ska ha möjlighet till det och då ska de få samma lön som killar. Killar kan också bli illa behandlade, speciellt om en kille är på ett annat sätt än vad normen säger. Andras förväntningar på hur flickor respektive pojkar ska vara och göra ska inte påverka.

Att sträva efter jämställdhet innebär att arbeta för att tjejer och killar, kvinnor och män ska ha samma möjligheter, rättigheter och skyldigheter. Kvinnor och män ska ha lika stor möjlighet att nå makt, ha inflytande och påverka sin egen och samhällets ekonomi.

För många känns det som en självklarhet, men i vissa länder är det verkligen inte självklart att flickor har samma möjlighet som pojkar. Exempelvis kan det vara så att flickor inte får gå i skolan. Vi i Sverige är heller inte helt jämställda ännu, men eftersom vårt samhälle kämpat länge har vi i alla fall kommit en bit på vägen.

För att skapa förändring och göra det bästa arbetet med jämställdhet gäller det att prata om attityder, normer, värderingar och ideal.

Jämställdhet är en enormt viktig demokrati- och rättighetsfråga. Att stäva efter och att kämpa för jämställdhet gör att fler individer får möjlighet att vara sig själva och känna större frihet, få fler möjligheter och känna sig tryggare. Om kvinnor och män behandlas lika blir det lättare att samarbeta i ett samhälle och det är viktigt för fred och hållbar utveckling i världen.

Jämlikhet och jämställdhet är två begrepp som betyder ungefär samma sak men ändå inte. Jämlikhet fokuserar mest på människors lika värde och att ingen ska bli sämre behandlad på grund av ålder, etnicitet, sexuell läggning, funktionsnedsättning, religion, kön eller annat. Jämlikhet handlar alltså om flera olika grupper, medan jämställdhet handlar om enbart killar och tjejer.

Ordlista

Normer: Oskrivna, osynliga regler och förväntningar på ett beteende som många är överens om. Normer skapas genom att de flesta enas om vad som är " normalt " och vanligast. De flesta märker när någon bryter mot en norm. Normer kan dock vara väldigt begränsande så det gäller att ha mod för att våga bryta och vara sig själv.

Attityder: Inställning, förhållningssätt och åsikter.

Värderingar: Åsikter och uppfattningar man har kring vad som är bra eller dåligt.

Ideal: Det man ser som det bästa. Det som de flesta förväntas eftersträva och nå upp till.

Inledning till Case 1

I arbetet för att få ett mer jämställt samhälle behöver vi försöka få lika många kvinnor och män på olika arbetsplatser, utbildningar och på andra viktiga positioner i samhället. Ändå ser det väldigt olika ut.

Case 1

Min pappa jobbar på en förskola och min mamma kör lastbil. Min pappa är den enda mannen som arbetar på den förskolan och alla som jobbar med min mamma är män. En del av mina kompisar tycker det är konstigt att mina föräldrar har dessa yrken, samtidigt som de tycker att det är bra. Mina föräldrar gillar verkligen sina jobb och kommer inte byta bara för att de inte gör som alla andra. Jag tycker det är märkligt att det är så tydligt att vissa jobb är tjej-jobb och andra jobb är kill-jobb.

Diskussionsfrågor

- Finns det särskilda arbeten för kvinnor och för män?
- Hur känns det att vara den enda mannen på en arbetsplats med andra kvinnor?
- Hur känns det att vara den enda kvinnan på en arbetsplats med andra män?
- Är det skillnad på att vara en manlig chef eller en kvinnlig chef?
- Varför är det fler män på maktpositioner?
- Varför har män som grupp en högre inkomst än kvinnor som grupp?
- Skulle du våga söka en utbildning till ett yrke där du skulle vara den enda med din könstillhörighet?
- Får du välja fritt vad du vill göra, vad du vill utbilda dig till och vad du vill jobba med?

Maria kommenterar

För jämställdheten är det väldigt viktigt att kvinnor arbetar och tjänar pengar. Annars får de sämre ekonomi när de blir äldre och går i pension. Det ska vara lika lön för lika arbete. Det betyder att det ska vara samma lön för samma jobb om man har samma utbildning och erfarenhet. Många yrken som ansetts vara kvinnoyrken har alltid haft en lägre status och därmed inneburit en lägre lön. Nu börjar det dock se annorlunda ut. Fler kvinnor skaffar sig högre utbildning och når maktpositioner i stora företag. Skillnaden mellan mäns och kvinnors inkomst kan beskrivas som att när en man har en inkomst på 1000 kronor är motsvarande inkomst för en kvinna 800 kronor. Det har aldrig varit helt lika, men det är värt att försöka nå.

Inledning till Case 2

Det finns undersökningar som visar att kvinnor gör mer av arbetet i hemmet och tar större ansvar för familjen och barnen. Kvinnor gör mer obetalt jobb i hemmet som att städa, tvätta och diska än männen. Många tycker det är orättvist och svårt att ändra på. Det kan påverka livet och hälsan negativt eftersom kvinnor förväntas lägga fler timmar på ett slags arbete hemma som de inte får betalt för. Det är jobbigt att känna sig orättvist behandlad, särskilt om det händer i ens hem och i ens relation.

Case 2

Vi pratar ofta om jämställdhet hemma eftersom min storebror läser såna ämnen på universitetet. Vi har funderat på vem som gör vad i vårt hem. Båda mina föräldrar jobbar heltid och kommer hem ungefär samtidigt som vi barn kommer hem från fritids och skola. Men sen är resten av dagen och kvällen rätt olika. Mamma lagar alltid maten och pappa hjälper till som tränare i min och min systers sporter. Mamma tvättar och städar. Pappa sköter bilen och våra cyklar. Mamma ser alltid till att vi har kläder och allt vi behöver. Om vi ska på kalas är det mamma som fixar presenter. Pappa håller koll på våra läxor och sköter alla räkningar och hela familjens ekonomi. Det är så konstigt för ungefär så här funkar de flesta av mina kompisars familjer också. Varför är det så här uppdelat? Och är det egentligen så fel?

Diskussionsfrågor

- Varför är det ofta så att kvinnor gör mer arbete i hemmet än vad män gör?
- Kvinnors ansvarsområden är oftast dagliga medan männen ansvarar för saker som inte behöver göras varje dag. Det kan handla om att ta hand om familjens fordon, till exempel byta däck på bilen, serva och besiktiga bilen. Hur kan detta göras rättvist?
- Hur funkar familjelivet för en ensamstående pappa? För en ensamstående mamma?

- Finns det grejer som män är bättre på än kvinnor?
- Finns det grejer som kvinnor är bättre på än män?
- Är kvinnor bättre på att ta hand om barn och familj? Eller är män bättre på det?
- Är män bättre på att sköta ekonomin och rensa avlopp? Eller är kvinnor bättre på det?
- Hur funkar det i samkönade relationer? Om det är två män som lever ihop eller två kvinnor som lever ihop?

Maria kommenterar

Orättvisor är inte roliga och bara för att det varit så här i alla tider är det ingen bra anledning att det ska fortsätta vara så. Det handlar om att män historiskt sett har haft makt under lång tid och kunnat påverka lagar och traditioner. Förändringar tar tid, men om det är fler som vågar säga ifrån när man får syn på osynliga eller orättvisa regler blir det lättare och bättre för andra.

Det kan vara en bra start att bara börja prata och fundera på hur ni själva tycker och tänker om könsroller i familjen. Fundera på om uppdelningen av alla sysslor som måste göras beror på förutfattade meningar om vad killar och tjejer förväntas göra eller om sysslorna görs i samråd utifrån vad man är bra på och gillar att göra. Vem gillar att diska och att vika tvätt? Kanske en del, men inte alla, men någon måste ju göra det. Det är fel och orättvist om samma person i en familj måste göra det hela tiden fastän personen helst skulle vilja slippa.

En bra och vettig start är att försöka förstå varandras behov, hjälpa varandra och dela upp jobbet utifrån vad som passar varje familj bäst oberoende av kön. Många barn växer upp som om de bor på ett hotell och en restaurang eftersom de inte har ansvar för varken städning eller sina kläder. Att lära sig att planera och sen laga mat och lära sig hur ett kök och ett hem fungerar och ska tas om hand är att lära för livet. Alla behöver kunna sköta sina kläder, städa och laga mat.

Inledning till Case 3

Genus handlar om hur tjejer och killar förväntas vara och vad de förväntas tycka om utifrån samhällets syn på vad som är normen. Könsnormer kan man säga är påhittade regler om hur tjejer respektive killar ska vara, vad de ska gilla att göra samt hur de ska bete sig. Men vem har bestämt det och måste det verkligen finnas normer som försöker styra hur tjejer och killar ska vara?

Case 3

Mina kompisar och jag har börjat fundera lite på varför tjejer och killar alltid förväntas se så olika ut och förväntas var på olika sätt. Det är nästan som en slags regel eller någon slags lag skulle styra. Nu vet vi att det kallas normer. Normerna bestämmer nästan över hur vi ska vara och bete oss och det kan vara bra, men samtidigt tråkigt. Typ att alla tycker att rosa är en tjejfärg och att blått är en killfärg. Samtidigt är det helt ok för tjejer att ha blå kläder, men de flesta skulle tycka det är konstigt om en kille har rosa jeans. Det är så fel tycker vi. Många i vår klass har börjat med smink, men det är bara tjejer som sminkar sig även om det är många killar som är nyfikna och skulle vilja prova. En kille i vår klass brukar ha svart nagellack och det tycker alla är ok, men det hade nog inte varit samma om han hade haft rosa eller lila nagellack...

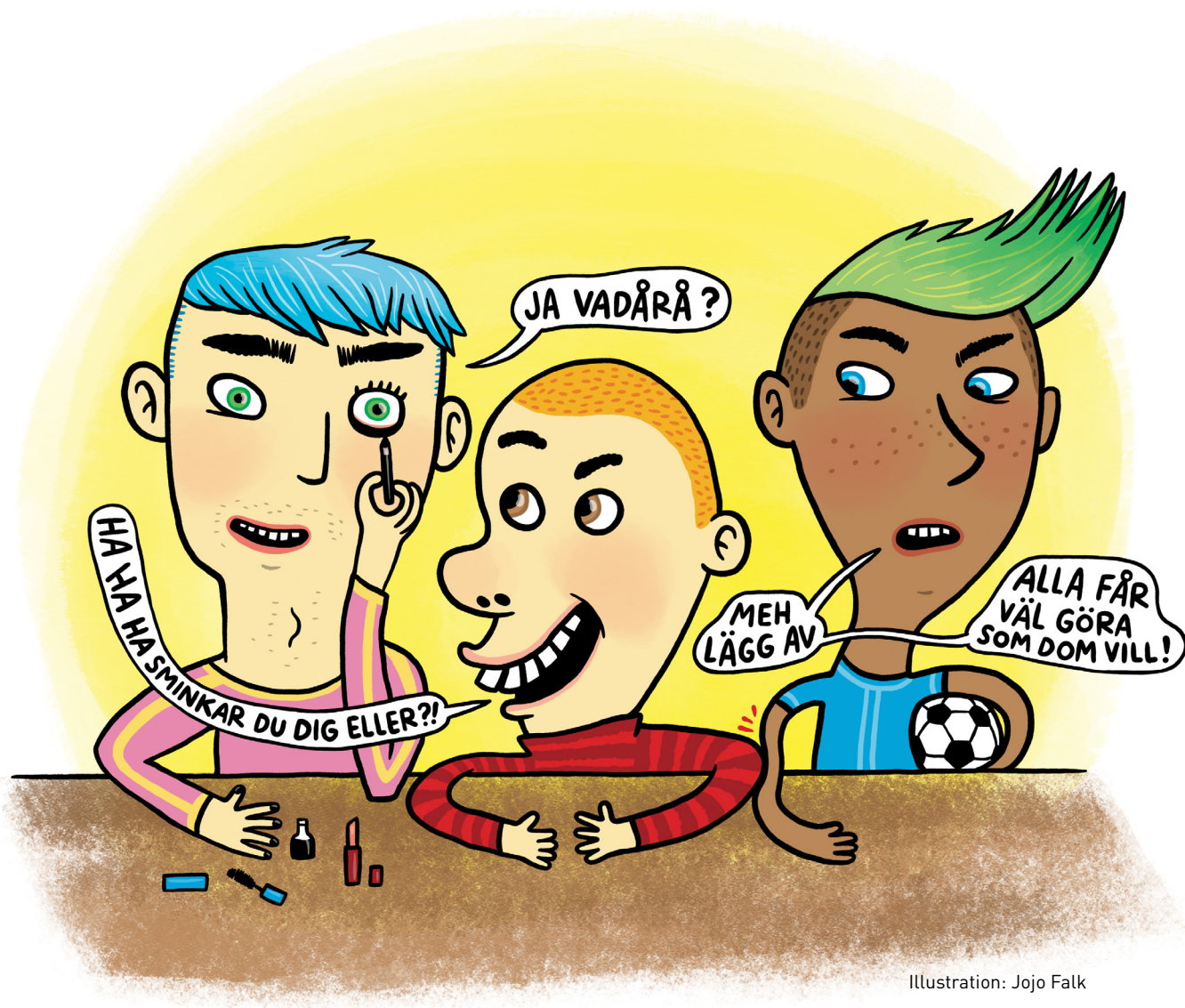
Diskussionsfrågor

- Finns det typiska tjejpgrejer och killgrejer?
- Finns det typiska tjejsporter och killsporter?
- Varför är det mer ok för tjejer att sminka sig?
- Vem bestämmer hur en kille ska vara och hur en tjej ska vara?
- Får alla göra det dom vill, eller kan normer begränsa?
- Om du inte är som en typisk kille eller typisk tjej, vad händer då?
- Vad är svårast att vara: kille eller tjej? Vem har flest normer att följa?

Maria kommenterar

Många gånger är det som att det som är typiskt "killigt" också anses vara det bättre än det som anses vara typiskt "tjejigt". Det är lite som att det som är killigt sätter standarden och är mer värt. Att kasta ett "tjejkast" eller "att springa som en tjej" anses inte lika bra som om en kille kastar eller springer. Att vara nedsättande mot någon på grund av deras könstillhörighet kallas sexism och det drabbar oftast tjejer och kvinnor. Att "ta det som en man" innebär att killar inte ska bli ledsna och gråta om de slår sig eller råkar ut för något som gör dem ledsna. Det kan vara väldigt skadligt att inte visa sina känslor. Än idag är det många som tycker att en kille ska vara tuff, modig och inte vara så känslsam. Det är mer tillåtet för tjejer att vara ledsna och oroliga. Det här är något vi alla behöver jobba med och verkligen ifrågasätta eftersom killar har rätt till sina känslor på samma sätt som tjejer har.

Tema

Hedersförtryck

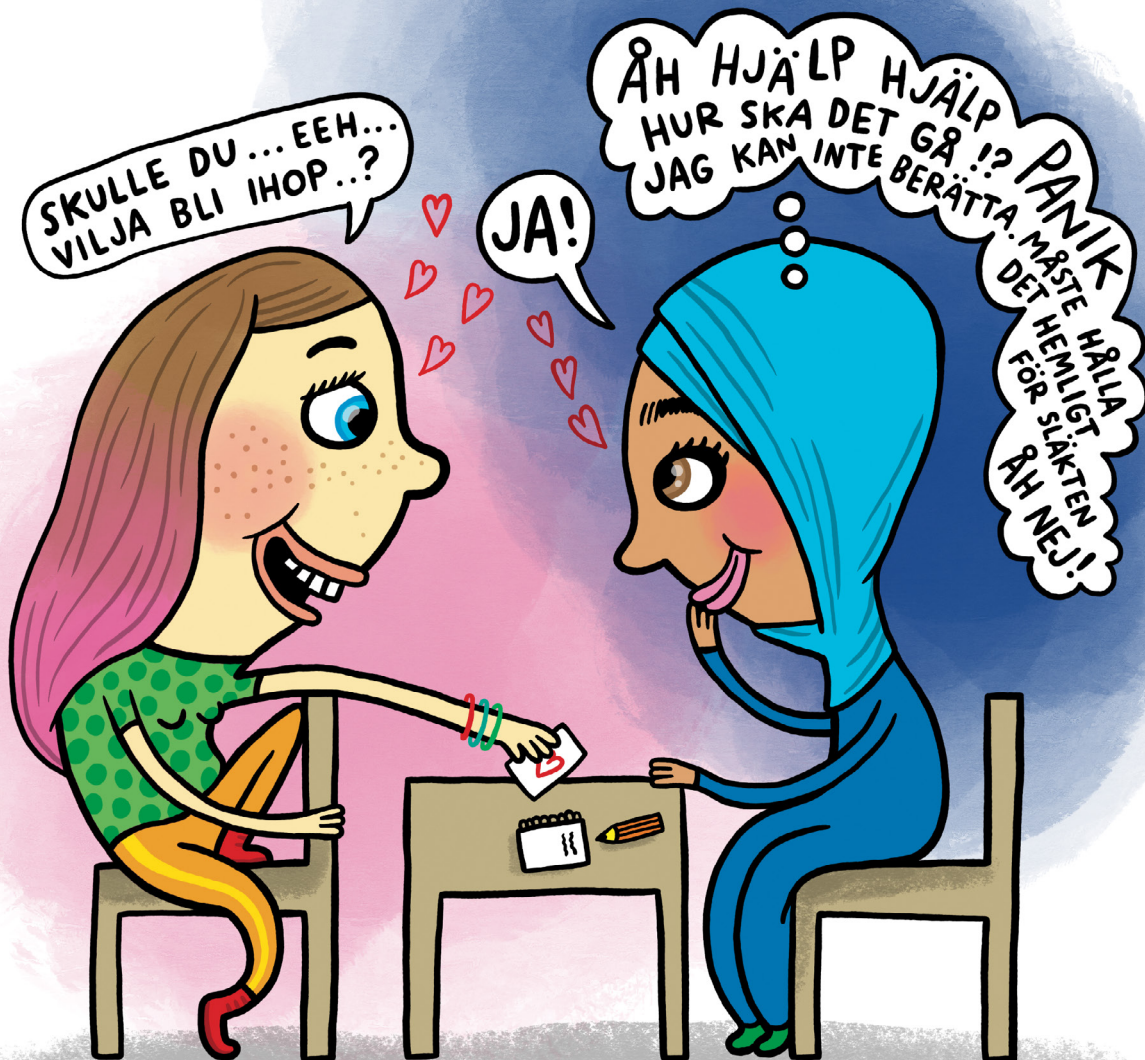

Illustration: Jojo Falk

Hedersförtryck

Heder är ett begrepp som kan vara lite svårt att förstå. Enkelt sagt kan man säga att det handlar om familjer och släkter som vill eller känner att de måste behålla ett gott rykte. Familjerna kan känna sig pressade att följa stränga traditioner och normer. Om de inte följer "reglerna" är de oroliga för att andra ska tycka att de är dåliga människor. Det kan leda till att familjerna får dåligt rykte och att de känner skam. De vuxna är noga med att hålla koll på barnen så att de sköter sig och inte gör något som får resten av familjen att skämmas. Barnen får därför inte alltid göra som de vill eller leva så som de har rätt till. Saker som är självklara för andra är inte självklara för dem. Det kan handla om att gå på idrott eller följa med kompisar hem eller följa med på olika utflykter och läger.

Om det är så att en familj eller släkt begränsar sina barns liv och till exempel inte låter barnen vara med på all undervisning i skolan eller delta i sporter på samma sätt som andra barn får, kan det vara ett hedersförtryck vilket kan vara brottsligt. Förutom att det är ett brott, kan hedersförtryck även skada barnen på flera andra sätt genom att de känner att de inte får leva så som de vill och har rätt till i vårt svenska samhälle. Det största problemet är att det är ytterst få av de utsatta som vågar berätta om deras livssituation för utomstående. Därför är det svårt att få möjlighet till stöd och hjälp. Att berätta om sin livssituation är det första steget för att få hjälp, men det är just det som hedersutövande familjemedlemmar inte vill att den utsatta ska göra. De kan fortsätta kontrollera och utsätta barnen så länge barnen inte berättar för någon annan. Tystnad är deras verktyg.

Enligt FN:s Barnkonvention, som även är en lag i Sverige, har alla barn rätt till en uppväxt fri från våld, fri från diskriminering på grund av könstillhörighet samt rätten till hälsa, liv och utbildning.

Ordlista

Heder: Regler man ska följa för att familjen ska behålla ett gott rykte.

Förtryck: En eller flera personer i makt bestämmer allt över alla andra. De kan använda våld, hot om våld och på så sätt tvinga den som förtrycks att leva så som de bestämmer.

Skam: En väldigt stark känsla i oss människor. Kanske den starkaste. Oftast skäms vi när vi sagt eller gjort något som vi inte borde, något vi ångrar.

Vanära: En person som inte gör som hedersförtryckaren vill. Hedersförtryckaren tycker att personen smutskastar, förnedrar eller kränker deras regler och rykte.

Fakta

Vårt samhälle lär sig hela tiden mer och mer om heder. Lagstiftningen blir bättre och säkrare för dom som utsätts och samhället blir bättre på att skydda och hjälpa personer som lever i hedersförtryck. Just därför är det så viktigt att alla de som lever i hedersförtryck känner att de vågar berätta och vet att de kan berätta för att kunna få rätt hjälp. På [Barnombudsmannens hemsida](#) kan man läsa mer om hedersförtryck och vilka lagar som gäller i Sverige. På [UMO:s hemsida](#) finns tips på ställen man kan kontakta för att få stöd.

Case 1

Min familj har alltid sagt till mig att "hålla koll" på min lilla-syster. Utåt sett är vi alla i familjen väldigt moderna, men jag vet att min familj för länge sen bestämt vem jag ska gifta mig med. Samma gäller min syster. Jag vet att det som mina föräldrar begär av mig är fel, men jag vet inte vad jag ska göra. Helt ärligt är jag rädd för vad som skulle hända oss båda om jag eller min syster skulle välja att leva ett liv som mina föräldrar inte bestämt åt oss.

Diskussionsfrågor

- Hur mycket får egentligen föräldrar och vårdnadshavare bestämma över sina barn?
- Varför vill föräldrar bestämma vem deras barn ska gifta sig med och andra saker som är viktiga i livet?
- Om det är gamla traditioner från föräldrarnas eller farföräldrarnas hemländer, gäller dom verkligen här i Sverige nu i vår nutid med vår lagstiftning här?
- Är döttrar mer kontrollerade än söner? Varför/varför inte?
- Vem kan hjälpa barn i dessa situationer?

Maria kommenterar

Föräldrar och andra släktingar får inte vara med i skolan under alla skoldagar. Därför kan de försöka kräva av syskon eller kusiner att hålla koll på barnen eller andra i familjen. Det kan handla om att kontrollera för att inte familjen eller slakten ska få dåligt rykte. Men det är fel att begära det av ett syskon eller kusin. ALLA har rätt att leva sina egna liv och ingen ska varken förvänta sig eller kunna kräva att någon ska hålla koll på någon annan. En del känner oro och press över att de behöver göra det. Andra känner familjens krav och förväntan. Om det här gäller dig ska du veta att det finns hjälp att få. Vuxna ska inte använda dig som ett redskap för att kontrollera.

Case 2

Min pappa har alltid sagt att vi barn aldrig får gå bakom hans rygg. Det tog ett tag innan jag förstod vad han menade, men nu vet jag att han förbjuder mig och mina syskon att prata med någon annan om hur vi egentligen har det och hur vi egentligen mår. Min pappa gillar när jag leker med hans vänners barn och med mina kusiner, men inga andra. Inga av mina klasskompisar får följa med hem och jag får inte följa med dom.

Min pappa straffar mig när jag har gjort saker han inte gillar eller när jag har slarvat med mina syskon hemma som att hjälpa till med städning, matlagning eller ta hand om mina syskon. Då tar han min telefon, min padda och min dator så jag inte kan spela eller skriva med mina vänner. Jag känner mig ensam och utanför.

En dag berättade jag allt detta för min mentor i skolan och det var så skönt, men samtidigt skämdes jag och kände att jag gjorde fel eftersom jag "gick bakom min pappas rygg". Jag älskar mina föräldrar, men vill inte att de ska bli besvikna på mig. Jag var extremt rädd att det på något konstigt sätt skulle synas på mig att jag berättat, men nu efteråt känns det som att jag gjorde rätt. Nu är det fler vuxna i skolan som vet om min situation. Alla säger att min pappa gör fel när han kontrollerar mig och mina syskon och att min pappa tror att han gör rätt på grund av hans egen uppväxt i hemlandet där det var viktigt med heder.

Diskussionsfrågor

- Är det att svika sina föräldrar att berätta hur man har det hemma?
- Hur kommer det sig att föräldrar vill straffa sina barn?
- Funkar den här typen av uppfostran? Varför/varför inte?
- Varför fattar inte den äldre generationen hur det är att vara barn idag?
- Vad ska mentorn göra för att göra det så bra som möjligt för barnet?
- Vilka andra än mentorn kan barnet berätta för?
- Varför vill inte pappan att barnet ska gå hem till andra eller ta hem kompisar?
- Har föräldrar rätt att bestämma över allt barnen gör? Hur de klär sig. Vad de gör på fritiden? Vilka de umgås med? Jobba med? Gifta sig med? Bo?
- Vad kan barn göra som känner sig begränsade av sina föräldrar? Hur ska föräldrarna få en förståelse för samhället, skolan, kulturen och hur det är att vara barn och växa upp i Sverige idag?

Maria kommenterar

Det är vanligt att vuxna säger till barn att de inte får berätta. Många säger att "om du berättar kommer socialen och tar dig" eller "om du berättar kommer jag att hamna i fängelse". Det händer sällan, men kan hända om den vuxne begått brott mot barnet. Att säga så är ett sätt att skrämja och hota barnet till tystnad. Om barn inte berättar om hur de har det, hur ska de då få hjälp så att det kan bli bra? Många föräldrar behöver stöd och hjälp i att vara föräldrar. Det finns hjälp att få, till exempel av Socialtjänsten som har som uppgift att stötta familjer och se till att alla barn får växa upp tryggt. Att begränsa sitt barns liv på spel och sociala medier helt eller delvis kan vara ett effektivt sätt att kontrollera. Men alla barn har rätt till livet och att få utvecklas till en trygg egen individ.

Case 3

Jag är ihop med en klasskompis. När min klasskompis frågade om vi skulle bli ihop blev jag sååå glad, pirrig och lycklig, men sekunden efteråt kom verkligheten ikapp mig. Jag vet nämligen inte hur min familj kommer att reagera när de får veta. Risken är att de blir galna och om de får veta. Tänk om de blir våldsamma eller tänker straffa mig på något sätt? Jag vill ju inte heller att min familj tar avstånd från mig eller skickar mig utomlands till släktingar för att få mig på andra tankar. I min kultur är det förbjudet med kärlek mellan två personer av samma kön. Jag har känt mig så ensam och så fel, men vi har pratat om det i skolan och jag har läst massor om den här typen av kärlek och vet att det inte är brottsligt eller fel i vårt nutida samhälle. Men min kultur tycker det är bland det värsta som finns och jag vet att det är dödsstraff på min typ av kärlek i mina föräldrars hemland. Vad ska jag göra?

Diskussionsfrågor

- Om du behövde välja mellan din familj eller den personen du älskar, vad skulle du välja då?
- Vad tycker du att personen ska göra?
- Vem bestämmer vilken kärlek som är ok och rätt?
- Hur ska den här personen få hjälp?
- Hur farligt kan det vara att vara ärlig och våga vara sig själv?
- Varför får många barn och unga inte vara sig själva?

Maria kommenterar

Synen på kärlek och sexualitet är olika hos olika människor. Vissa har tyvärr svårt att acceptera annan kärlek än den mellan en man och en kvinna (heterosexualitet). En del kan älska artister som är homosexuella, men de skulle aldrig acceptera att deras egna barn skulle vara det.

Runt om i hela världen utsätts människor på grund av sin sexuella läggning eller könsidentitet. De kan utsättas för våld, hot, trakasserier eller bli diskriminerade. Att bli diskriminerad eller trakasserad för sin sexualitet eller för vem man blir kär i är fel. Ingen väljer sin kärlek, eller vem de blir kära i. Alla har rätt till sin egen kärlek och ingen ska bli utsatt på grund av den.

Det är skillnad på vad samhällets lagar och rättigheter säger och vad som faktiskt händer i vardagen, i hemmet. Barn och unga som har en annan kärlek är heterosexualitet, och visar den öppet, kan bli utsatta. Det bästa är om alla barn alltid skulle våga berätta om hur de har det hemma, men så är det inte. Att försöka luska ut hur ens föräldrar och andra vuxna skulle reagera på kärlek som inte är heterosexuell kan vara bra.

Det är viktigt för att förbereda så att man vet om det skulle bli en jobbig situation. Det finns ingen skyldighet att berätta om vem man är kär i eller ihop med. Alla har rätt till sin integritet, till sitt privatliv och det kan ingen kräva att du ska berätta. Håll er kärlek för er själva tills ni är trygga med den och tills dess det känns rätt att berätta.

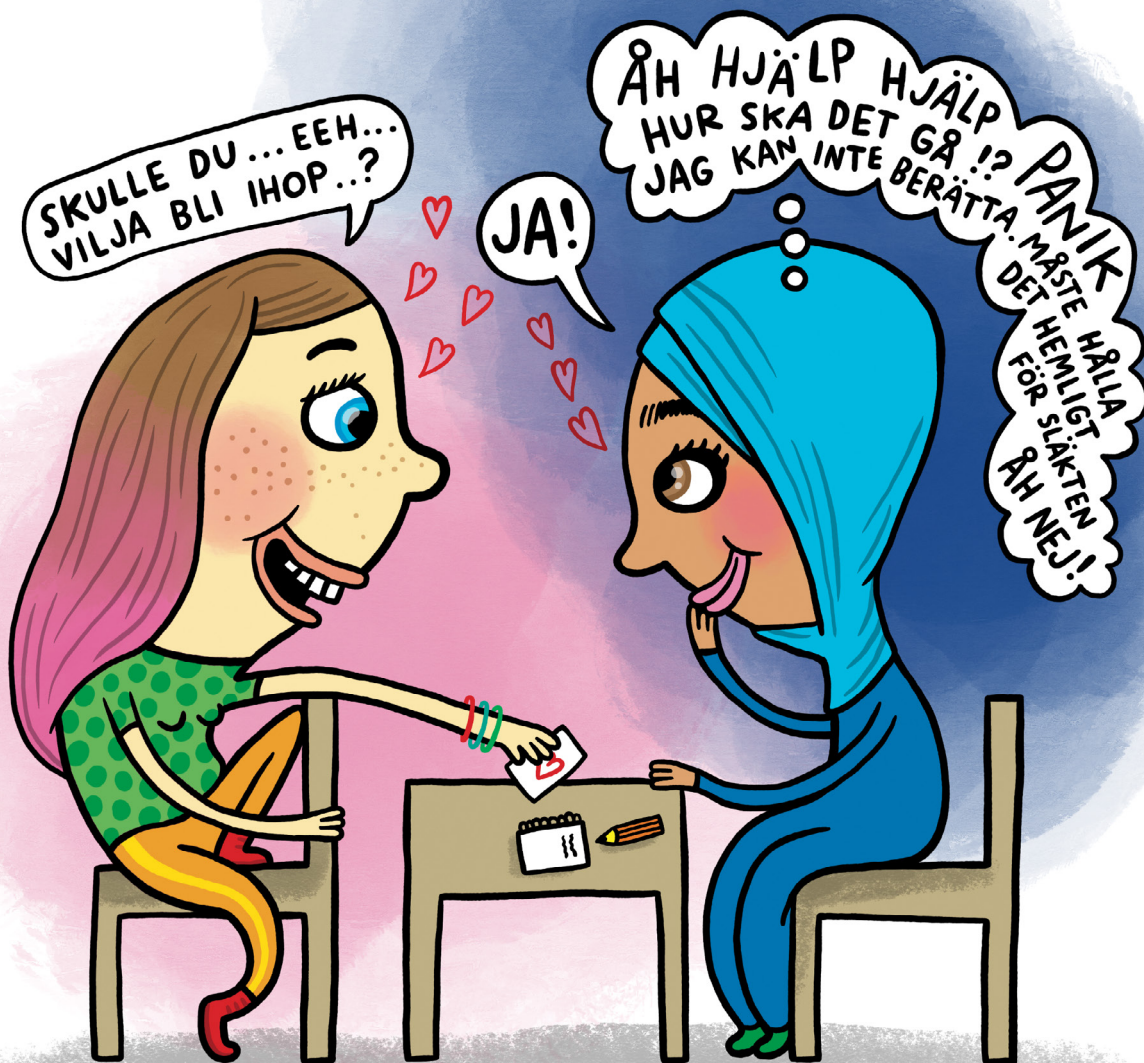

Illustration: Jojo Falk

Tema Porr

Texten riktar sig till elever årskurs 6. Lärarhandledning till texten finns digitalt.

Illustration: Jojo Falk

Porr

Idag är det lätt hänt att barn och ungdomar kommer i kontakt med porr via internet, sociala medier och spel. Men det är inte lika lätt och självklart att de berättar för vuxna om det. Många känner skuld och skam för att de har tittat på porr och känner sig obekväma och rädda för att berätta om det. Men vi behöver faktiskt våga prata om porr utan att skuldbelägga den som tittat. Det är först när vi kan prata och fråga om porr som vi kan förstå och fundera över hur vi vill förhålla oss till porr.

Vad är då porr? Jo, porr är en förkortning av ordet pornografi. Pornografi beskriver sexuella handlingar och situationer som visas i text, bild eller film. Porr kan vara alltifrån nakenbilder till filmer med personer som har samlag eller sexuella aktiviteter. En av anledningarna till att porr finns är för att väcka sexuell lust eller upphetsning hos den som tittar. En annan är att underhålla och väcka nyfikenhet så att fler ska vilja titta och använda porr. Porrbranschen är nämligen en business som tjänar enormt mycket pengar på att människor tittar på porr. Porr vänder sig inte till barn och unga, utan är skapat av vuxna för vuxna.

En del vuxna brukar säga att "porr är inte på riktigt, porr är bara på låtsas" eller "porr är bara fantasi". Då menar vuxna att sex i porr inte är samma sak som sex IRL. Och så är det säkert. Fantasi är tankar inne i en persons huvud, men porr är på riktigt – alltså inte en fantasi. Det är inte som i actionfilmer där många scener är fejkade. Människor som deltar i porrfilmer filmas och fotas i verkliga sexscener. Det är därför vi behöver prata om porr utifrån ett källkritiskt perspektiv.

Om du tittar på porr kan det ge dig en felaktig bild av vad sex, sexualitet och närhet är. Vi påverkas av det vi ser och hör. Det är inget nytt – annars hade det ju aldrig funkade med reklam. Precis som med att vi alla måste vara kritiska när vi ser reklam, måste vi vara kritiska om vi ser porr. All porr visar inte en positiv syn på sex. Det kan förekomma ojämställdhet och inslag av förnedring. Det viktigaste att tänka på är att det finns en skillnad mellan porr och eget sex i verkligheten. Du vill kanske veta hur du ska göra när du väl hamnar i en intim med situation med någon du

gillar och du har såklart rätt till kunskap om det här. Men porr är en inte en bra källa till kunskap om tonårskärlek.

Att prata om kärlek, närhet och sex kan vara stelt och pinsamt för vissa människor, medan för andra är det inte alls svårt. Det är såklart naturligt att bli nyfiken på sex förr eller senare, men intresset för sex är olika för olika personer. En del tycker det är jättespännande med sex medan andra inte känner någon sexlust alls och är helt ointresserad av ämnet. Oavsett hur du känner, så är det helt ok. Du bestämmer hur intresserad du vill vara av sex. Men det är alltid bra att veta vem man kan prata med och var man kan hitta bra information om sex.

Maria kommenterar

Barn och ungdomar har rätt till sin nyfikenhet och rätt till sin sexuella integritet samt har rätt att skaffa sig fakta och kunskap om sex i sin egen takt. Du har rätt till kunskap och att själv få utforska och bestämma över din alldeles egna sexualitet. En del har smygtittat på porr, men andra har det inte. Hur du väljer att göra bestämmer du, men lyssna till dig själv och fundera över vad du mår bra av att titta på.

Case 1

Både mina lärare och mina föräldrar har varit tydliga med att de kan prata om allt som gäller puberteten och tonåren och allt som händer både i kroppen och livet. Men dom gånger jag har frågat mina föräldrar om sex har de skrattat lite och inte svarat så som jag hade hoppats. Och i klassen är jag ganska blyg och vågar inte ställa alla frågor som jag skulle vilja. Jag har därför funderat på att kolla på sån där gratis nätporr men mina föräldrar har sagt att porr inte ger en ärlig och vettig sexualundervisning. Hur ska jag då lära mig mer om sex?

Diskussionsfrågor

- Varför tycker många vuxna att det är svårt att prata om sex och porr?
- Hur ska man lära sig ha sex och samlag utan att titta på porr?
- Hur vet dom som inte kollat på porr hur de ska göra när de ska ha sex och samlag?
- Hur visste de första människorna? Hur lärde sig människor om sex förr i tiden?
- Varför behöver barn kunskap om sex i stället för att vänta tills det är dags? Jag vill veta mer om sex, samtycke och relationer – var hittar jag fakta?

Maria kommenterar

Att vara nyfiken på sex och relationer är mänskligt och friskt. Nyfikenheten väcks inte samtidigt för alla: en del är nyfikna tidigt i livet och andra senare. Att hitta rätt och trygg kunskap och som passar ens ålder är viktigt. Det bästa är att du får kunskap i din egen takt och då är böcker väldigt bra eftersom inte alla vuxna är bekväma med att prata om sex, porr och relationer. Försök att hitta bra böcker i ämnen som intresserar dig. Prata med skolbibliotekarien eller med kuratorn på skolan som säkert kan hjälpa dig. Det finns massor med bra böcker med bra information som ger dig rätt kunskap.

Maria tipsar!

- Prata med kompisar, eller äldre syskon.
- När man är oerfaren är det fint att upptäcka sex tillsammans med någon som också är oerfaren, eller tillsammans med någon som kanske redan testat och som då kan visa.
- Allt behöver inte vara "perfekt" när man har sex första gången, huvudsaken är att man vill, känner sig trygg och att det känns bra.
- Man lär sig inte att ha sex genom att titta på hur man har sex. När tiden är inne att du vill prova så är det bra att du har kunskap som du kan få från bland annat ungdomsmottagningens hemsida www.umo.se.

Case 2

Jag lånade mitt syskons dator och då såg jag på historiken att det kollats på massa porr. Jag tryckte på en länk och såg vad det handlade om. Det gjorde mig så förvirrad. Det är verkligen inte så som jag hoppas att mitt syskon lär sig om sex. Jag har alltid trott att sex hör ihop med kärlek. Det där var något annat och inte alls sådär mysigt och pirrigt som jag har känt förälskelse för en klasskompis. Det var elaka ord, massa våld och helt ärligt ganska äckligt. Jag är ju bara 12 år och vill verkligen inte bete mig så när jag ska ha sex sen när jag blir äldre.

Diskussionsfrågor

- Varför kollar en del på porr?
- Hur kan jag göra för att inte råka se porr?
- Vad är det för skillnad på porr, sex och kärlek?

Maria kommenterar

Barn och unga behöver kunskap så de kan göra kloka val: välja bort sånt som dom genom kunskap vet inte är bra eller för att det inte känns bra, till exempel tobak och narkotika. Porr kan kännas spännande och lockande, men även innehålla sånt som är svårt att förstå och svårt att få osett. Många barn berättar att de sett saker som de önskar att de inte sett samtidigt som de inte kunde veta innan vad de skulle se. Det kan krävas ett stort mod att våga prata med sitt syskon om detta, men det är viktigt. Det kanske kan vara lättare än en tror. Prata om porren och varför syskonet tittar? Prata om hur den som tittar kan påverkas? Berätta att det finns vuxna som jobbar med detta. Att känna skuld och skam är en bromskloss för viktiga samtal, så försök att inte skuldbelägga.

Case 3

Det är flera i vår klasschatt som postar nakenbilder på andra och även massa porrlänkar. Det är så jobbigt för gruppen kan vara både bra och rolig att vara med i, men jag mår på riktigt dåligt av att se porr. Några gånger har jag blivit nyfiken och tittat, men det är ofta rätt obehagliga grejer som skrämmer mig. Jag fattar inte ens varför det görs såna filmer. Dom jag har sett har varit både våldsamma och kränkande, mest mot kvinnorna. Många av dom som delar porr brukar prata om det på skolan och helt ärligt har de en rätt vidrig och nedsättande syn på tjejer.

Diskussionsfrågor

- Borde det finnas regler för hur alla ska bete sig i en gruppchatt?
- Varför gör en del barn såhär?
- Vad ska jag göra om det händer mig?
- Är jag en skvallerbytta om jag berättar för vuxna?
- Blir man verkligen påverkad av porr?
- Hur kan jag skydda mig själv från att se saker som är obehagliga?
- Hur påverkas mitt mående av att se porr?
- Vem kan jag prata med om det jag har sett?
- Kan man vara säker på att allt verkligen är schysst och rättvist i porr?

Maria kommenterar

Det är många barn som berättar om att det ofta är stökigt i såna chattgrupper och att många spammar eller skickar olämpliga bilder och filmer. Oftast är dom här grupperna bra och roliga, men det händer alldeles för ofta att det delas filmer och bilder som tagits i smyg, vilka i sig kan vara kränkande. Barn och unga har rätt till sin sexuella integritet, rätt till både sin kropp och till sin digitala integritet. Men barn har även rätt att vara nyfikna och vilja veta mer om nakenhet och sex.

Enligt barnkonventionens artikel 19 är alla barn värda att vara särskilt skyddade och speciellt i förhållande till sexualbrott. Att vara utsatt för ett sexualbrott innebär en allvarlig kränkning av barnets sexuella integritet. Att visa eller skicka nakenbilder och porr till ett barn är brottsligt och brottet heter sexuellt ofredande. I vårt samhälle har riksdagen beslutat att vi som samhälle ska skydda barn från porr och våld och det gäller även på nätet.

Att barn är nyfikna på sex är friskt och det behöver vara en positiv utveckling fri från kränkningar. Ett barn kan tycka det är spännande och känna nyfikenhet, medan ett annat barn inte alls känner så. Porr är skapat av och för vuxna, inte för barn. Barn behöver annan kunskap än porr för att må bra i sin sexualitet. Det är väldigt viktigt att barn inte känner skuld och skam om de har tittat på porr. Porr kan vara spännande, men samtidigt skrämmande. Den som postar porr i chattgrupper gör fel och det behöver upphöra.

Illustration: Jojo Falk